

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут педагогіки
Кафедра педагогіки

Освітньо-кваліфікаційний рівень – **магістр**

Дипломна робота на тему:
**«Підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з
батьками учнів»**

Виконала:
студентка VI курсу 61 групи
напряму підготовки 8.01010201
Початкова освіта
Денної форми навчання
Бондар Оксана Василівна

Керівник: доктор педагогічних наук,
професор
Антонова Олена Євгенівна

Рецензент: завідувач кафедри природничих
та соціально-гуманітарних дисциплін
КВНЗ «Житомирського інституту медсестринства»

Круковська Ірина Миколаївна

Допущено до захисту рішенням кафедри педагогіки
Протокол № 19 від 30 квітня 2014 року
Завідувач кафедри: доктор педагогічних наук, професор О.Є.Антонова

Житомир – 2014

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ

1.1. Історичний аспект становлення інституту “класного керівництва”

1.2. Шляхи підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками у контексті реалізації професійно-педагогічної підготовки

1.3. Аналіз стану підготовленості вчителів початкових класів до роботи з батьками

Висновки до першого розділу

РОЗДІЛ ІІ. ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ З БАТЬКАМИ

2.1. Шляхи реалізації підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками

2.2. Аналіз та узагальнення результатів впровадження спецкурсу у практику роботи вищого навчального закладу

Висновки до другого розділу

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

ДОДАТКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

У Статуті загальноосвітньої школи зазначено, що класний керівник підтримує постійний зв'язок з батьками на основі єдності вимог до учнів з боку школи та сім'ї. Проте об'єктивні зміни в політиці, соціально-економічній сфері й духовному розвитку суспільства, втілення в практику вимог Законів України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті потребують оновлення підготовки майбутніх учителів до зазначеного напрямку діяльності. Особливого зазначення визначена проблема набуває для вчителів початкової школи, оскільки вчитель початкової школи не тільки формує позитивне ставлення учнів-початківців до навчального процесу у закладах освіти, але й стоїть у витоків створення позитивної атмосфери у взаємодії школи та сім'ї.

Однак, на етапі розбудови системи вищої освіти, виникли суперечності між бажаним і дійним станом підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками, що зумовлює потребу узагальнення теоретичного та практичного досвіду основних аспектів досліджуваної проблеми.

Науковцями проведено низку досліджень з проблеми класного керівництва та підготовки до нього. Так, означена проблема розглядається в контексті загальнопедагогічної, професійної підготовки вчителя у працях С.І. Архангельського, В.І. Загвязинського, Л.Г. Коваль, Б.І. Коротяєва, Н.В. Кузьміної, Ю.М. Кулюткіна, О.Г. Мороза, В.О. Сластьоніна, З.П. Шабаліної, АЛ. Щербакова та ін.

Особливості підготовки вчителя початкової школи розкриті у дослідженнях СП. Баранова, С.Ф. Збандута, С.Н. Лисенкової, М.В. Савіна, О.Я. Савченко та ін.

Умови вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів обґрунтовувались у працях П.П. Блонського, К.Д. Ушинського, М.М. Фіцули, С.Т. Шацького та ін.

Шляхи формування професійної педагогічної майстерності досліджені у працях Ю.П. Азарова, І.А. Зязюна, І.Ф. Кривоноса, Н.Г. Ничкало та ін.

Теоретична та практична підготовка педагога до виховної діяльності висвітлена в працях І.Д. Беха, В.І. Воробей, О.В. Киричука, Б.С. Кобзаря, Л.І. Міщик, В.П. Король, Г.В. Троцько та ін.

Підготовка майбутніх учителів до окремих напрямів діяльності класного керівника описана в працях В.Л. Воронова, Л.І. Макарової, Л.О. Масунової, Р.І. Пенькової, М.П. Федорова, Г.Я. Цибулько та ін.

Шляхи підготовки майбутніх учителів початкових класів до виховної роботи розроблялися в працях В.В. Васенко, І.В. Казанжи, А.Й. Капської, О.М. Отич, Л.О. Хомич та ін.

Отже, проблема діяльності вчителя початкової школи охоплює широкий спектр питань. Однак аспект підготовки вчителя початкових класів до роботи з батьками є практично не розробленою і потребує всебічного комплексного вивчення, а також створення якісно нової моделі навчального процесу у вищому закладі освіти, яка б відповідала новим соціальним, освітнім, культурно-просвітницьким тенденціям, підвищенню рівня професіоналізму вчителів початкової школи.

Таким чином, нагальна потреба у підвищенні ефективності підготовки вчителя початкових класів до роботи з батьками та недостатня розробленість теоретичних і практичних аспектів цієї проблеми зумовили вибір теми нашого дослідження: ***“Підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками учнів”***.

Об'єкт дослідження- професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Предмет дослідження - зміст, форми і методи підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками.

Мета дослідження — на основі узагальнення теоретичного матеріалу та досвіду роботи вищого педагогічного навчального закладу актуалізувати орієнтовну тематику спецкурсу „Теоретичні і практичні основи роботи

вчителя початкових класів з батьками" та експериментально перевірити ефективність упровадження елементів розробленого спецкурсу у навчальний процес.

Гіпотеза дослідження - підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи з батьками оптимізуються за умов:

- узагальнення теоретичного та практичного матеріалу у контексті досліджуваної проблеми;
- структурування та розробки інноваційного змісту роботи класовода з батьками;
- рекомендації щодо впровадження у вищих педагогічних навчальних закладах окремих матеріалів досліджуваної проблеми у вигляді спецкурсу.

Відповідно до об'єкта, предмета, мети і гіпотези дослідження визначені такі **завдання**:

1. Вивчити стан досліджуваної проблеми в історичному та теоретичному контексті.
2. Здійснити сутнісну характеристику базових понять досліджуваної проблеми.
3. Дослідити стан підготовки вчителів початкової школи та студентів педагогічних навчальних закладів до роботи з батьками.
4. Актуалізувати орієнтовну тематику спецкурсу „Теоретичні і практичні основи роботи вчителя початкових класів з батьками" та експериментально перевірити ефективність впровадження її елементів у навчальний процес вищого педагогічного навчального закладу.

У ході дослідження використовувалися такі групи **методів**:

- *теоретичні* - аналіз, синтез, узагальнення, класифікація та систематизація теоретичних і експериментальних даних;
- *емпіричні* - педагогічні спостереження, бесіди, анкетування, узагальнення педагогічного досвіду, вивчення нормативно-методичної документації з виховної роботи;
- *експериментальні* - педагогічний експеримент (констатувальний,

діагностувальний, формувальний);

- *методи обробки результатів дослідження* - порівняльні методи, кількісний та якісний аналіз, методи математичної статистики.

Організація дослідження. Дослідження здійснювалося у три етапи.

На першому етапі - теоретико-діагностувальному - вивчався стан досліджуваної проблеми у психологічній та педагогічній літературі. Розроблено програму і методики дослідження, висунуто загальну гіпотезу, сформульовано об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, визначено програму подальшої дослідної роботи.

На другому етапі - аналітико-пошуковому - конкретизовано методики експериментальної роботи, внесено корективи у формування часткових гіпотез дослідження, проведено констатувальний етап експериментальної роботи.

На третьому етапі — узагальнюючому - проаналізовано матеріали підсумкового етапу експерименту, узагальнено його результати, систематизовано дослідницькі матеріали, завершено оформлення роботи в цілому.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, що проаналізовано організаційні засади діяльності класовода з батьками як засобу здійснення педагогічного всеобучу; виявлено сутність сучасних підходів до підвищення ефективності роботи з батьками в початковій школі.

Практичне значення дослідження визначається тим, що узагальнено, актуалізовано та апробовано елементи спецкурсу „Теоретичні і практичні основи роботи вчителя початкових класів з батьками" у навчальному процесі вищого педагогічного закладу освіти.

Експериментальна база дослідження. Дослідницько-експериментальна робота виконувалася на базі Житомирського державного університету імені Івана Франка, загальноосвітніх шкіл I-III ступенів № 33,21, 12 м. Житомира та Зорівського козацького ліцею Черняхівського району Житомирської області. Всього дослідженням було охоплено 14 вчителів загальноосвітніх

шкіл Житомирської області та м. Житомира, 48 батьків, діти яких навчаються у початковій школі, 57 студентів ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, коротких висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи складає 85 сторінок.

ВИСНОВКИ

В умовах сучасного реформування вітчизняної системи виховання особливого значення набуває проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками учнів, як гаранту ефективності діяльності освітнього простору, а також професійної адаптації сучасних спеціалістів у нових соціокультурних умовах. Разом з тим, у сучасній вищій школі зазначена проблема залишається поза увагою. Узагальнення результатів дослідження дозволило зробити наступні висновки:

1. В історії розвитку інституту класного керівництва чітко простежується чотири етапи: період виникнення (кінець XIX - початок XX ст.), період трансформації (1917-1934 рр.), період розвитку (1935-1991 рр.), період реформування (1991-2008 рр.). Серед негативних тенденцій, котрі гальмували розвиток класного керівництва, виокремлюємо такі, як зведення функцій вихователя до нагляду за навчанням та поведінкою учнів, ідеологічну спрямованість процесу виховання, декларативність, формалізм, авторитарність, обмеженість наукового пошуку, творчості вчителя-вихователя, стандартизацію засобів, форм і методів виховної роботи, недостатню сформованість у класних керівників якостей, знань та умінь організації виховної роботи на гуманістичних засадах. Позитивними тенденціями діяльності класного керівництва є соціально-гуманістична спрямованість, індивідуалізація, диференціація виховного процесу, педагогічна ініціатива, творчість, використання ефективних методів і форм роботи, демократичний стиль спілкування вихователя, детальне вивчення особистості дитини, створення оптимальних умов для її розвитку, формування життєвої компетентності, допомога вихованцям у визначенні свого місця в майбутньому. Роботі ж батьками увага протягом тривалого часу не приділялася.

2. Аналіз системи підготовки вчителів початкової школи до роботи з батьками свідчить про те, що рівень готовності студентів до зазначеного виду діяльності практично завжди був недостатнім, оскільки не приділялося

належної уваги формуванню у них відповідних професійних якостей, знань і умінь.

3. У ході дослідження встановлено необхідність модернізації навчальних програм, підручників з педагогіки, оскільки в існуючих не надається вагомого значення досліджуваній проблемі.

4. Створена на основі результатів дослідження студентів педагогічних навчальних закладів своєрідна модель підготовки майбутніх учителів початкових класів до роботи з батьками учнів та впровадження її у навчальний процес вищого навчального закладу доводять, що підготовка майбутніх вчителів у зазначеному напрямі набуває ефективності за умови спеціальної її організації.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. У перспективі можливе розширення теоретичного аналізу та поглиблення експериментальної роботи у зазначеному напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш.А. Единствоцели: Пособие для учителя. - М.: Просвещение, 1987. - 208 с.
2. Амонашвили Ш.А. Здравствуйте, дети!: Пособие для учителя. - 2-е изд. - М.: Просвещение, 1988. - 208 с: ил.
3. Амонашвили Ш.А. Как живете, дети?: Кн. Для учителя. - 2-е изд. - М.: Просвещение, 1991. - 175 с: ил.
4. Баркан А.И. Практическая психология для родителей, или Как научиться понимать своего ребенка. - М.: АСТ-ПРЕСС, 1999. - 432 с.
5. Белова Л.В. В семье - первоклассник. - М., 1980. - 160 с.
6. Белозерцев Е. Улучшать профессиональную подготовку учителей // Воспитание школьников. - 1989. - №1. - С. 22-25.
7. Беляков В. Воспитателей надо готовить в вузе // Воспитание школьников. - 1988. - №6. - С. 16-17.
8. Богданова О.С, Петрова В.И. Методика воспитательной работы в начальных классах: Пособие для учителя. - 2-е изд., испр. - М: Просвещение, 1980. - 207 с.
9. Болдырев М.И. Класний керівник. - К.: Рад. школа, 1982. - 252 с.
10. Болдырев Н.И. Методика воспитательной работы в школе: Учеб. пособие для студ. пед. ин-тов. - 2-е изд., испр. и доп. - М.: Просвещение, 1981. - 223 с.
11. Бюлетень Наркомосу УРСР. - 1930. - №36. - 9 вересня.
12. Виховання в школі / Упоряд. В. Варава, В. Зоц. - К.: Ред. загальнопед. газ., 2003. - 128 с. - (Бібліотека "Шкільного світу").
13. Волкова Л.В. Педагогічна технологія застосування ділової гри у процесі формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх спеціалістів фінансово-економічного профілю: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. - К., 2006. - 25 с

- 14.Волкова Н.П. Педагогіка: Посібник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Видавничий центр "Академія", 2001. - 376 с.
- 15.Воликова Т.В. Учитель и семья. - М., 1979. - 127 с.
- 16.Вчителі і батьки - вихователі / Кол. авторів (Відпов. ред. В.Г. Постовий). - К.: НДП УРСР, 1990. - 208 с
- 17.Гончаренко СУ. Український педагогічний словник. - К.: Либідь, 1997. -376 с.
- 18.Гребенников И.В. Педагогический всеобуч родителей: Методическиерекомендации. - Днепропетровск, 1982. - 190 с.
- 19.Григоренко Л.В. Формированиеготовностистудентовпедвуза и профессиональнойдеятельности в процессесамостоятельнойработы: Дисс... канд. пед. наук. - КривойРог, 1991. - 162 с.
- 20.Груш М.Д. Изопытаподготовкинародныхучительниц /Система сибирского педагога К.В. Ельницкого // Изисторииподготовкинародныхучителей. - Красноярск: КГПИ, 1968. - С. 4-28.
- 21.Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. - К.: Академвидав, 2004. - 353 с - С. 7-14.
- 22.Завгородня Т.К. Підготовка вчителів для української народної школи Галичини (1919-1939 роки). - Івано-Франківськ: ПЛАЙ, 1999. - 134 с
- 23.Захаров А.И. Какпредупредитьотклонения в поведенииребенка. - М.: Просвещение, 1993. - 190 с.
- 24.Збандуто С.Ф. Педагогіка. Підручник для пед. училищ. - К.: Рад. школа, 1959.-302 с.
- 25.Історія педагогіки / За ред. М.В. Левківського, О.А. Дубасенюк. - Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 1999. - 336 с.
- 26.Клайн В. Какподготовитьребенка к жизни: Пер. с англ. Общ. ред. и вступ, ст. А.В. Мудрика. - М- Л.: Прогресс, Учебный центр - Антарес, 1991.- 283 с.

- 27.Ковалев СВ. Психология современной семьи: Кн. для учителя. - М., 1988.-208 с.
- 28.Коваль Л.Г., Зверева І.Д., Хлебик СР. Соціальна педагогіка / Соціальна робота: Навч. посібник. - К.: ІЗМН, 1997. -392 с.
- 29.Козій М.К. Розвиток середньої педагогічної освіти в Україні (1945-1990 рр.): Дис...канд. пед. наук: 13.00.01. — К., 1993.-191 с
- 30.Кондратенков О.Є. Педагогічна підготовка майбутніх учителів у вузі // Радянська школа. - 1985. - №9. - С 78-81.
- 31.Концепція національного виховання // Рідна школа. - 1995. - №6. -С 18-25.
- 32.Корнієнко СМ., Кодлюк Я.П. Батьківські збори у початкових класах: Навч.-методич. посібник. - 2-е видання. - Тернопіль: Підручники і посібники, 1998. - 64 с
- 33.Кузьмина Н.В. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища. - М.: Высш. шк., 1989.-167 с.
- 34.Лысенкова С.Н. Когда легко учиться: Из опыта работы учителя нач. классов шк. №587 Москвы. - Мн.: Нар. асвета, 1990. - 174 с.
- 35.Макаренко А.С. Книга для батьків. Пер. з рос. - К.: Рад. школа, 1080. - 327 с.
- 36.Мид М. Помощь родителям в воспитании детей. - М.: Прогресс, 1992. -255 с.
- 37.Моносзон Э. И. Становление и развитие советской педагогики, 1917-1987: Кн. для учителя. - М.: Просвещение, 1987. - 224 с.
- 38.Ожегов СИ. Словарь русского языка / Под. ред. Н.Ю. Шведовой. - М.: Рус. яз., 1990.-921 с.
- 39.Павлова Л.Д. Опыт подготовки студентов к работе с родителями учащихся // Советская педагогика. - 1981. - №12. - С. 83-84.
- 40.Педагогіка / За ред. М.Д. Ярмаченка. - К.: Вища школа, 1986. - 544 с.

41.Педагогика: Курс лекций / Подобщ. ред. Г.И.Щукиной. - М.: Просвещение, 1966. - 648 с.

42.Педагогіка (стислий виклад): Навч. посібник для студентів пед. навчальних закладів / В.М. Галузяк, М.І. Сметанський, В.І. Шахов. -Вінниця: Логос, 2000. - 156 с

43.Пед агогикашколы: Учеб. пособие для студентовпединститутов / Подред.Г.И. Щукиной. - М: Просвещение, 1977. - 384 с.

44.Педагогика: Учеб. пособие для студентовфакультетовпедагогики и методики начального обученияпединститутов / Под ред. СП. Баранова и др. - М.: Просвещение, 1976. - С. 303-327.

45. Педагогика: Учеб. пособие для школьныхпедаг. училищ / Подобщ. ред. Б.П. Есипова. -М.: Просвещение, 1967. -414 с.

46.Педагогическая энциклопедия / Гл. ред. И.А. Каирова. - М.: Сов. энциклопедия, 1964-1988 гг. - Т.3. - 880 с.

47.Пенькова Р.И. Формирование у студентовпедагогическогоинститутаготовности к работекласногоруководителя: Автореф. дис.канд. пед. наук: 13.00.01.- Ленинград, 1978.-24 с.

48.Практикум з педагогіки: Навч. посібник: Видання 2-ге, доповнене і перероблене / За заг. ред. О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка. - Житомир: Житомир держ. пед. ун-т, 2002. - 483 с

49.Про поліпшення підготовки студентів педагогічних і учительських інститутів і слухачів педагогічних училищ з питань піонерської роботи в школі // ЗНРМО УРСР. - К.: Рад. школа, 1951. - №23. - С. 2-3.;

50.Про стан підготовки вчительських кадрів у педагогічних інститутах і педагогічних училищах Міністерства освіти УРСР // ЗНРМО УРСР. - К.: Рад. школа, 1959. - №13. - С 6-Ю.

51.Рабочая книга школьного психолога / И.В. Дубровина, М.К. Акимова, Е.М. Борисова и др.: Под ред. И.В. Дубровиной. - М.: Просвещение, 1991. - 303 с: ил.

52. Развитие творческой активности школьников /Под ред. Матюшина А.М.- М.: Педагогика, 1991.-С. 160.
53. Рудницька О.П., Болгарський А.Г., Свистельнікова Т.Ю. Основи педагогічних досліджень. - К., 1998- С.31-53.
54. Савін М.В. Педагогіка. - К.: Вища школа, 1980. - 312 с
55. Савченко О.Я. Сімейне виховання: Молодші школярі. - К., 1979. -С. 21-66.
56. Сазоненко Г.С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею). - К.: Гнозис, 2004. - 684 с
57. Семиченко В. А. Концепция целостности и ее реализация в профессиональной подготовке будущих учителей: Дис.докт. псих, наук: 19.00.07.-К., 1992.-432 с.
58. Семья. Социально-психолог. и этич. пробл.: Справочник / В.И. Зацепин (рук. авт. кол.), Л.М. Бучинская, И.Н. Гавриленко и др. - К.: Политиздат Украины, 1989. - 255 с: ил. - Библиогр.: с. 252-254.
59. Сермяжко Е.И. О подготовке студентов педагогического вуза и классных руководителей к работе с родителями // Советская педагогика. - 1981.-№12.-С. 85-88.